

*Frans Bontinck bestudeert een landkaart in een van zijn kostbaarste boeken:
de Naukeurige Beschrijvinge der Afrikaensche Gewesten uit 1668
(Uit: W. Van Doorselaer en A. Looman, De langzame haast van pater Bontinck)*

WILLY VAN DOORSELAER EN AURÈLE LOOMAN (red.),
De langzame haast van pater Bontinck.
Een historicus op missie in het hart van Afrika

Bart De Nil, Amsab-ISG

Wie zich bezighoudt met de geschiedenis van het dagelijks leven in Vlaanderen tijdens de 19e en de eerste helft van de 20e eeuw kan niet voorbij aan het fenomeen van de missionering. Nochtans logisch: wie de drijfveren van generaties van Vlaamse mannen en vrouwen, die kozen voor een leven in dienst van de Kerk in den vreemde wil begrijpen, moet de omgeving die hen vormde kennen. Dit is ook wat de samenstellers van dit boek over de scheutist Frans Bontinck voor ogen hadden. In plaats van een biografie stelden de broers Edwin en Aurèle Looman en de broers Willy en Marc Van Doorselaer, familieleden van Bontinck, een boek over de 'life and times' van Frans Bontinck samen, met aandacht voor de context en het evoluerende tijdsklimaat waarin hij leefde.

Frans Bontinck werd op 16 augustus 1920 in Schellebelle geboren als jongste van de acht kinderen van het echtpaar Raymond en Maria Bontinck-Drieghe. Een landbouwersgezin waarin noeste arbeid en godsvrucht centraal stonden. Kort voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog trad Frans in in het noviciaat van Scheut in Anderlecht. Na zijn priesterwijding behaalde hij een doctoraat kerkgeschiedenis aan de Universiteit Gregoriana in Rome. In 1950 werd hij missionaris in (Belgisch) Congo. Eerst als reispaters en docent aan het kleinseminarie van Bolongo, vanaf 1957 als professor kerkgeschiedenis aan de pas opgerichte faculteit Theologie van de Universiteit Lovanium in het toenmalige Leopoldstad, het latere Kinshasa. In 2002 keerde Bontinck om gezondheidsredenen terug naar België. Hij overleed op 20 april 2005, twee maanden voor de presentatie van het boek over zijn leven.

Frans Bontinck (2e v.r.) op weg naar Congo, 1950 (Uit: De langzame haast van pater Bontinck)

Voor deze boekbespreking kon ik putten uit het in alle opzichten voortreffelijk geschreven voorwoord van Aurèle Looman. Hij schetst daarin de genese van het boek en weidt uit over het concept ervan waarbij hij zich had laten inspireren door het toneelstuk *Zes personages op zoek naar een auteur* van Luigi Pirandello: "Hoe, dames en heren, kan men over iemand als pater Bontinck schrijven zonder zijn eigen pater Bontinck te creëren? Pirandello zou gezege hebben: niet. De beste manier om het probleem enigszins te omzeilen leek ons verschillende auteurs hun eigen Bontinck te laten creëren. Wie weet zouden zich uit al die creaties de contouren van een helemaal verzonnen pater Bontinck losmaken. Dit boek is het resultaat van deze aanpak. Zestien auteurs zijn op zoek gegaan naar een personage. Of ze het ook in hun vizier hebben gekregen, moet de lezer uitmaken."

De structuur van het boek volgt chronologisch de verschillende etappes in het leven van Bontinck. Zijn kinderjaren in Schellebelle, het college in Ronse, de missiecongregatie in Scheut, de theologiestudies in Leuven, zijn doctoraat in Rome, de tweeënvijftig jaar in Afrika en ten slotte zijn opruststelling in Zuun. De uitgebreide interviews die kort voor zijn overlijden met hem werden afgenomen vormen de ruggengraat van het boek. Het is duidelijk dat de interviewers met veel respect en bewondering naar Bontincks levensverhaal luisterden, behalve in het laatste gedeelte van het afsluitende interview, waarin ze afstappen van het anekdotische en enkele beschouwende vragen stellen. In zijn 'spelen met taal' merk je de humor en het relativiseringsvermogen van Bontinck, niet enkel geïnspireerd door teksten maar ook door het dagelijks leven. Zoals bij het leidmotief dat hij zijn studenten meegaf wanneer ze zochten naar een goede titel: "De titel van een boek, c'est une mini-jupe. [...] Assez long pour couvrir le sujet et assez court pour exciter l'intérêt." Misschien had hij dit opgepikt van de Franse historicus Fernand Braudel die schreef: "Les statistiques c'est comme les mini-jupes: ça donne de l'espoir mais ça cache l'essentiel."

Tot grote spijt van Willy Van Doorselaer konden de redacteuren voor de kinderjaren van Bontinck in Schellebelle niet terugvallen op een antropologische studie over een dorp aan de Schelde tijdens het interbellum: "Wie geen weet heeft van dat dorp aan de Schelde, aan de Hoekstraat in dat dorp, van het huis aan de spoorweg, van de stijfel en boerenkost, van arbeid en vroomheid waarin ons Franske de letters tot woorden, kan de missionaris, historicus en wereldburger Frans Bontinck maar half begrijpen." Toch zijn er nog de getuigenissen van tijdgenoten van Bontinck die hún beeld geven van het dagelijks leven in Schellebelle toen. Een gekleurd beeld van een verdwenen wereld, maar dat is nu eenmaal eigen aan getuigenissen. Het is jammer dat de redactie, om het geheel wat te contextualiseren, geen bijdrage heeft opgenomen die een sociaal-economische schets geeft van het Scheldeland tijdens het interbellum.

Het spreekt vanzelf dat het zwaartepunt van dit boek op de Afrikaanse periode van Bontinck ligt. Hiervoor bleef de redactie niet *Rond de stenen linde* (het tijdschrift van de Heemkring Schellebelle) zitten, maar ging ze bij oud-collega's van Bontinck, Afri-

kaspecialisten en -publicisten op zoek naar artikels. In het bijzonder over de periode waarin hij doceerde aan de Universiteit Lovanium in Kinshasa resulteerde die zoektocht in enkele sterke artikels en getuigenissen van onder meer Leen Huet, Pierre Salmon, Jean-Luc Vellut, Daniël Vangroenweghe, Honoré Vinck en Lieve Joris. Bontinck komt erin voor als een erudiet historicus met een bibliotheek over de geschiedenis van Afrika die tot de verbeelding spreekt. In het geheel miste ik wel een getuigenis over het dagelijks leven aan de universiteit Lovanium, met haar door de wereldberoemde Vlaamse antropoloog Jan Vansina omschreven Laagermentaliteit.

De indruk kan misschien worden gewekt dat Bontinck een kamergeleerde was. Vooral bij beschrijvingen van Bontinck aan het werk in zijn bibliotheek moest ik onmiddellijk denken aan de boekengek dr. Peter Kien in de roman *Het Martyrium* van Elias Canetti. Maar daar waar de wereldvreemde Kien uiteindelijk ten onder gaat tussen zijn boeken stond Bontinck ten dienste van mensen. Zijn bibliotheek was er voor zijn studenten en vorsers en hij hielp bij de oprichting en bouw van het noviciaat voor Afrikaanse vrouwelijke missionarissen. Aurèle Looman schrijft: *“Als professor en promotor van toekomstige historici, als uitgever van belangrijke geschreven bronnen, als auteur van talloze artikelen, als pionier van de Bantoenaamkunde en, last but not least als stichter, verzamelaar en beheerder van een indrukwekkende Afrikabibliotheek, heeft hij zijn tweede vaderland het kostbare cadeau van een beter toegankelijk verleden gegeven.”* Zoals Jean-Luc Vellut het stelt behoorde Bontinck tot een generatie die in een klerikale wereld leefde *“waar kennis niet losstond van sociale praktijken.”* Omgekeerd kon ook, zoals pater Frans Van de Velde deed, die vijftig jaar missiewerk verrichtte bij de indianen in de Canadese Northwest-Territories. Naast zijn pastorale en sociale taken schreef hij ook de taal en cultuur van de Noord-Amerikaanse Inuits neer. Door het negatieve contemporaine oordeel over de missionering in het algemeen zijn deze missionarissen vaak sant in eigen land. Maar in het buitenland worden ze geprezen voor hun verdiensten. Onlangs bijvoorbeeld verscheen er een Nederlandse vertaling van het boek van de Canadees Earle H. Waugh over Roger Vandersteene, de West-Vlaamse missionaris die werkte tussen de Cree-indianen ten noorden van de Canadese stad Alberta. ⁽¹⁾

De langzame haast van pater Bontinck is een cross-over tussen bijdragen van amateurs en professionelen. Dit zeg ik zonder enige negatieve bijklank of enig waardeoordeel. De bijlage over de naam Bontinck in Schellebelle van Karel De Jaeger is complementair aan de situering van Bontinck als historicus door wijlen professor Pierre Salmon. Het boek is een mengelwerk met afwisselend korte getuigenissen, academische artikels, interviews met en literaire stukken van Bontinck. Een waar bravourestukje, zeker als men weet dat tussen de eerste aanzet en de voorstelling van het boek amper acht maanden lagen. Er verschijnen historische verzamelwerken waar men jaren over doet en die de gemeenschap veel geld kosten maar die minder te vertellen hebben dan *De langzame haast*. Dat dit boek ‘vanonderuit’ tot stand is gekomen merkt men aan kleine

details zoals de verklarende voetnoten van de redactie bij wetenschappelijke termen, personen en gebeurtenissen. Het zou jammer zijn indien academici *De langzame haast* niet zouden meenemen in het onderzoek naar de missionering en de sociale geschiedenis van Vlaanderen. Het zou meer zeggen over hun beperktheid dan over de kwaliteiten van dit boek.

(1) E.H. WAUGH, *Een wereld van verschil. Roger Vandersteene bij de Cree-indianen*, Leuven: Davidsfonds, 2005.

W. VAN DOORSELAER en A. LOOMAN (red.), *De langzame haast van pater Bontinck. Een historicus op missie in het hart van Afrika*, Schellebelle: Arte Libro, 2005. www.libro.be